

POSUDEK OPONENTA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno studenta: Pavel Anděl

Název práce: Příručka genetické genealogie pro profesionální historiky

Vedoucí práce: Mgr. Martina Bolom-Kotari, Ph.D.

Oponent: Mgr. Bc. Martin Kotačka

Obor a forma studia: Historické vědy, specializace Archivnictví, bakalářské kombinované studium

Povinná kritéria hodnocení práce	Stupeň hodnocení					
	A	B	C	D	E	F
Formální úprava a náležitosti práce	X					
Logická stavba a členění práce	X					
Jazyková a terminologická úroveň	X					
Náročnost tématu na teoretické znalosti		X				
Náročnost tématu na praktické dovednosti a na čas	X					
Adekvátnost použitých metod a způsob jejich použití	X					
Důkladnost zpracování (jdoucí do podrobností)		X				
Práce s literaturou (citace, poznámky)			X			
Práce s prameny (využití, citace, poznámky)	-	-	-	-	-	-
Vymezení cíle a jeho naplnění		X				
Vlastní přínos studenta		X				
Využitelnost výsledků práce v teorii nebo v praxi	X					

Dílicí připomínky a náměty:

Bakalářská práce Pavla Anděla přináší do akademického prostředí seznámení se zcela novou metodou bádání v genealogii. Navíc natolik převratnou a zároveň rozsáhlou, že je otázkou, do jaké míry ji lze považovat za součást klasické genealogie či zda je možné hovořit již o zcela samotném vědním oboru, byť přirozeně velmi úzce a nerozlučně s tradiční genealogií spjatým. Záměrně výše zmiňuji akademické prostředí, neboť v případě genetické genealogie jsme svědky netypického jevu, kdy akademická sféra reflektuje s velkým zpožděním obor, u jehož rozvoje stojí společně amatérské a komerční kruhy. V době psaní tohoto posudku např. česká databáze haplotypů chromozomu Y (Genebáze), obsahuje téměř 5 000 testovaných osob (v drtivé většině právě amatérských genealogů), největší světová databáze společnosti FamilyTreeDNA pak atakuje milionovou hranici haplotypů z celého světa, z nichž téměř 240 000 tvoří výsledky nejpodrobnějšího testu (Big Y-700). A konečně databáze největších společností nabízejících autozomální testování (Ancestry, 23andMe) tvoří více jak 20 000 000 testovaných lidí z celého světa. To je obrovské a stále rostoucí množství cenných genetických dat, které genealogie v akademickém prostředí zatím prakticky nijak nevyužívá a jiné obory, jako např. archeologie, zatím jen velmi nesměle. Už jen z toho důvodu lze výběr tématu (notabene se snahou přiblížit genetickou genealogii právě historikům) Pavlem Andělem s radostí a uspokojením přivítat.

Práce je logicky členěna, jak autor sám v úvodu popisuje, do celkem pěti částí. Po obecném vhledu do tématu a seznámením se základní literaturou následuje vysvětlení základních principů dědičnosti, jež jsou potřebné pro pochopení principů, na kterých je genetická genealogie postavena. Co se použitých zdrojů týká, je evidentní, že diplomant se orientuje v základních zdrojích informací. Ocenit lze také odkaz na dostupnou a rovněž aktuální zahraniční literaturu předních genetických genealogů (Reich; Bettinger; Wayne). Jak je v textu správně uvedeno, existence vhodné literatury k oboru je zatím velmi omezená. Existuje sice velké množství odborné čistě genetické literatury, přesto je zdrojů svým obsahem s přesahem přímo do genealogie, zatím dosti málo. Proto bych uvítal v tomto případě vyčerpávající souhrn publikací, které se k tématu vážou, a to i třeba v širších či obecných souvislostech, neboť bakalářská práce má seznámit především neinformovaného čtenáře. Poněkud opomíjenou je diplomová práce Laury Ewerlingové *Nové metody a přístupy v genetické genealogii* (Masarykova univerzita, 2014). Kromě další literatury přímo ke genetické genealogii jako je např. ještě Morganova a Smithova příručka *Advanced Genealogy. Research Techniques* (McGraw Hill, 2014), jež rovněž zmiňuje, byť ne velmi podrobně v jedné ze svých kapitol genetickou genealogii je to také problematice genetického testování se věnující Sergio Pisto si se svou publikací *DNA Nation. How the Internet of Genes is Changing Your Life*. (Crux Publishing, 2019). Tato kniha je rovněž českému čtenáři dostupná od roku 2021 ve slovenském překladu *DNA Cesta do vaší genetické identity* (Ikar, 2021). K tématu chromozomu Y, zejména zmiňuje-li autor sesterské disciplíny archeogentiku a populační genetiku, mohl odkázat na Steva Jonese a jeho dílo *Y: Původ*

mužů (Paseka, 2008) či na Spencera Wellse *Adam a jeho rod. Genetická odysea člověka* (Argo, 2005). Odkazuje-li na Bryana Sykese a jeho legendární dílo *Sedm dcer Evinných*, pak jistě za zmínku stojí, že kromě mitochondriální DNA se Sykes zabýval i Y-chromozomální DNA, kterou zmiňuje ve svém díle *Blood of the Isles* (Bantam Press, 2006.) K obecnému náhledu do genetiky a informačního přínosu DNA pak poslouží sice hodně popularizační, ale rozhodně pro nepoučeného laika zajímavá a dobře čtivá publikace brněnského genetika Pavla Lízala s titulem *DNA jako občanský průkaz* (Masarykova univerzita, 2019). A konečně jako obecnou publikaci ohledně celé genetiky lze čtenáři doporučit informačně nabitě dílo Siddharthy Mukherjeeho *Gen. O dědičnosti v našich osudech* (Masarykova univerzita, 2019).

V kapitole „Jednoduše o lidské genetice“ bych uvítal o něco vhodnější obrázek dědičnosti mitochondriální DNA. Šedá barva evokující nepřenositelnost mtDNA je na první pohled mezi ostatními poněkud matoucí.

Informační jádro tvoří seznámení se základními druhy testů využívaných v genealogii, a to autozomální testování, testování chromozomu Y a mitochondriální DNA. Tato kapitola je proložena množstvím obrazových materiálů zachycujících zejména praktickou ukázkou výsledků. Nemám k této části práce zásadní výhrady. Snad jen že u obrázku č. 15 by bylo vhodné kromě obecného odkazu na FTDNA uvést přímý odkaz na tuto stránku na discover.familytreedna.com Už jen proto, že kromě zobrazení této části fylogenetického stromu nabízí Discover další velké množství informací, které mohou čtenáře zasvětit do dalších výsledků a možností hlubokého testování chromozomu Y. Uvedená část stromu navíc nepatří do haploskupiny R1a nýbrž do haploskupiny R1b.

U mitochondriální DNA bych zmínil kromě velmi malé mutační rychlosti, která komplikuje širší genealogické využití, také fakt, že se v každé generaci u žen mění jejich příjmení. Tedy nelze mitochondriální DNA využít v porovnávání celých rodů či výzkumu v předmaterním období resp. v době, kdy nám z nějakého důvodu chybějí prameny.

Velmi zajímavou částí je pak kapitola zabývající se využitím testování DNA v praxi. A to nejen v genealogii nýbrž na příkladu několika atraktivních případů z minulosti, které jsou zajímavé i pro historiky. Autor tak naplňuje druhou polovinu nadpisu své bakalářské práce. Výběr případů je zajímavá a rovněž aktuální. Jedná se o témata, jež rezonovala i mezi laickou veřejností. Právě na takovýchto případech je třeba stavět popularizaci genetické genealogie. U zmiňovaného případu identifikace kosterních pozůstatků Richarda III. bylo záhodno odkázat na Johna Ashdown-Hilla a jeho knihu *Richard III. Poslední dny života a osud jeho DNA* (Amerigo, 2018).

Jako velmi důležitý a správný oceňuji autorův kritický přístup k interpretacím výsledků testování. Genetické výsledky, jakkoliv se jedná o exaktní data, jsou velmi náchylné k různým chybným či dokonce účelovým dezinterpretacím. Nejdůležitější vlastností

genetického genealoga je právě správné zhodnocení získaných dat a korektní zařazení do historického rámce oproštěné od různých ideologických, nacionálních atp. pohledů. Autor si je toho zjevně vědom a přistupuje k tématu s nadhledem a je prostý zkratkovitých a snadných interpretací. Ba naopak před nimi sám varuje.

Formální a jazyková úprava práce je poměrně zdařilá, i když některým nepřesnostem, drobným chybám či překlepům se autor přeci jen nevyhnul. Společnost FamilyTreeDNA se oficiálně píše se všemi slovy dohromady, nikoliv zvlášť. Z toho tedy rovněž vychází zkratka FTDNA nikoliv FT DNA. Vývod je „z“ předků (str. 20), ale zjevně se jedná jen o nepozornost, v následujícím textu (s. 26, s. 32) je toto slovní spojení napsáno správně. Vhodnější je hovořit o analýze DNA nikoliv o rozboru (s. 9, s. 19, s. 20, atd.). Na straně 20 rovněž došlo k záměně přívlastku, místo „genealogické testování“ má být „genetické testování.“ A konečně drobná poznámka k rodu zkratky DNA. I když pravidla připouštějí, že ji lze užit v rodě středním, častěji se užívá spíše v rodě ženském. Jde přeci jen o zkratku vycházející z názvu deoxyribonukleové kyseliny. Tak je tomu nakonec i v textu, jen v anotaci je oproti zbytku uvedena v rodě středním.

V práci chybí zmínka o založení Společnosti pro genetickou genealogii, jež má za úkol podporu genetickogenealogického testování, popularizaci oboru, poskytování konzultací a obecně rozvoj genetické genealogie v České republice. Nicméně jsem si vědom, že dokončování práce a založení společnosti se časově překrývalo. Nejde tedy z mé strany o výtku jako o pouhou poznámku, nikoliv však k tíži autora.

Autor cituje velké množství internetových zdrojů. Mezi nimi mi ovšem chybí zásadní stránky s informacemi přímo z oboru genetické genealogie. Zejména jde-li v tomto případě o práci představující celkově obor. Především se jedná o stránku Roberty Estesové *DNAeXplained – Genetic Genealogy* (<https://dna-explained.com/>), web The DNA Geek (<https://thednageek.com/>) či informačně velmi zajímavé blogy společností, jež jsou v práci velmi často zmiňovány jako společnosti tzv. velké čtyřky, tedy laboratoře a zprostředkovatelé nejvhodnější ke genealogickému testování. Konkrétně jde o informačně zajímavé blogy FamilyTreeDNA (<https://blog.familytreedna.com/>) resp. MyHeritage (<https://blog.myheritage.com/>). Je velká škoda, že tyto odkazy v práci chybějí.

Celkové posouzení práce a zdůvodnění hodnocení:

Předložená bakalářská práce i přes pár veskrze drobných výtek přináší souhrn základních informací týkajících se zcela nových metod výzkumu v genealogii za pomoci výsledků některých druhů analýz DNA. Autor má zjevně bohaté zkušenosti s praktickým testováním, orientuje se v oboru, rozumí principům dědičnosti, druhu získaných dat a jejich interpretace. Zvládá rovněž výsledky kriticky hodnotit. Neshledávám rovněž žádné zjevné faktografické chyby. Práce svým rozsahem odpovídá požadavkům bakalářské kvalifikační práce, v hloubce prezentovaných informací jde mnohdy ještě dále. Jedná se

zároveň o téma velmi aktuální a atraktivní. Je velmi pravděpodobné, že informace zde obsažené neskončí nevyužité v šuplíku. Práci rád doporučuji k obhajobě. S přáním, aby autor pokračoval v tomto tématu i nadále.

**Mgr. Bc.
Martin
Kotačka**

Digitálně podepsal Mgr. Bc. Martin
Kotačka
DN: c=CZ, 2.5.4.97=NTRCZ-00216305,
o=Vysoké učení technické v Brně,
ou=Archiv, ou=208201, cn=Mgr. Bc.
Martin Kotačka, sn=Kotačka,
givenName=Martin,
serialNumber=P795452
Datum: 2023.05.26 16:10:49 +02'00'

Mgr. Bc. Martin Kotačka

V Brně dne 26. května 2023